

2. Сторожук О. В. Податок на прибуток підприємств: вітчизняний та зарубіжний досвід / О. В. Сторожук, Ю. В. Панура // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2013. – № 3(62). – С. 191-196.
3. Пасько Т. О. Історичні етапи оподаткування прибутку підприємств в Україні [Електронний ресурс] / Т. О. Пасько, Д. В. Веремчук. – Режим доступу: <http://www.dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/260/1/pasko3.pdf>
4. Ярошевич Н. Б. Податок на прибуток підприємств у доходах державного бюджету України [Електронний ресурс] / Н. Б. Ярошевич, О. О. Задорожний // Власна справа. – Режим доступу: <http://podatok.vlasnasprava.info/podatkovyj-kodeks/komentari-ekspertiv/201-2011-01-26-07-28-34.html>
5. Далєвська Т. А. Податок на прибуток підприємств як інструмент наповнення бюджету / Т. А. Далєвська, Ю. І. Гороховська, В.В. Чигрин // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 5. – С. 363-366.
6. Дубинецька П. П. Аналіз регулюючого впливу податку на прибуток підприємств на економіку [Електронний ресурс] / П. П. Дубинецька. – Режим доступу: <file:///C:/Users/7777/Downloads/1.5.pdf>

Калабухова С. В., к.е.н., професор,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИЙОМУ ПЛАТІЖНОЇ МАТРИЦІ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ АНАЛІЗІ

Підприємницька діяльність ґрунтується на повній відповідальності за прийняті рішення та їх наслідки. Логіку підприємницької діяльності формуємо як послідовне прийняття управлінських рішень, спрямованих на безперервне одержання прибутку. Аналітичне забезпечення прийняття підприємницьких рішень розглядаємо в контексті виконання задачі якісно-змістовної трансформації бухгалтерської інформації про діяльність підприємства в релевантну аналітичну інформацію, яка уможливорює прийняття адекватних рішень зовнішніми та внутрішніми користувачами у частині максимізації прибутку, збереження власного капіталу та припущення безперервності діяльності.

Під концепцією бухгалтерського аналізу розуміємо сукупність способів наукового пізнання причинно-наслідкових змін господарських операцій з обміну цінностями, що виникають в результаті безперервності підприємницької діяльності суб'єктів господарювання. Ключовим завданням бухгалтерського аналізу визначаємо перетворення історичної облікової інформації в релевантну аналітичну, її структурне впорядкування для передачі нових знань про причинно-наслідкові зміни в діяльності підприємства у звітному періоді з метою забезпечення прийняття виправданих підприємницьких рішень.

Багато дослідників вважають, що завданням номер один для сучасного бізнесу є навчитися приймати рішення в умовах невизначеності осяжного майбутнього. Основні та найбільш розповсюджені способи інтерпретації економічних показників для забезпечення прийняття підприємницьких рішень в умовах невизначеності наведено у зарубіжних навчальних виданнях з прийняття управлінських рішень, управлінського обліку, дослідження операцій. До таких способів віднесено: побудова дерева рішень, лінійне програмування, аналіз

чутливості, аналіз сценаріїв, платіжна матриця. Для застосовування цих способів не потрібні програмне забезпечення та поглиблені знання з математики.

Платіжна матриця (Payoff Tables) є способом обґрунтування рішень, що допомагає особі, що приймає рішення (ОПР) встановити, яка альтернатива розв'язання проблемної ситуації найбільше сприятиме досягненню цілей. Пояснюючи таку назву, американський вчений проф. Н. Пол Лумба зазначав: «Платіж являє собою грошову винагороду або корисність, що є наслідком конкретної стратегії в поєднанні з конкретними обставинами. Якщо платежі представити у формі таблиці (або матриці), ми отримуємо платіжну матрицю» [1, с. 394].

Платіжна матриця як інструмент бухгалтерського аналізу альтернатив в процесі забезпечення прийняття виробничих рішень узагальнює всі плюси і мінуси рішення в табличній формі. У ній перераховані можливі негативні або позитивні результати, пов'язані з усіма можливими комбінаціями альтернативних дій (під контролем ОПР) і зовнішніх подій (відсутність контролю ОПР). З позиції бухгалтерського аналізу ця таблиця ілюструє всі можливі очікування значень прибутків / збитків (фінансових результатів) від реалізації продукції в умовах невизначеності попиту на готову продукцію.

З метою підготовки інформації для заповнення клітинок в таблиці платіжної матриці стосовно можливих фінансових результатів (ΦP_{ij}) від реалізації продукції в умовах невизначеності попиту на готову продукцію за усіма можливими комбінаціями насамперед рекомендуємо складати аналітичну довідку (табл. 1), яка базується на математичній моделі формування фінансового результату від операційної діяльності підприємства (формула 1):

$$\Phi P = D_{70} - B_{641} - B_{90} + D_{71} - B_{92} - B_{93} - B_{94} \quad (1)$$

Таблиця 1

**Аналітична довідка про формування фінансових результатів
при різних альтернативах масштабів діяльності (обсягів виробництва)**

Параметри і критерій розв'язання управлінської проблеми	Альтернативи обсягів виробництва, одиниць (контролюються ОПР) від найменшого (A_1) до найбільшого (A_j)			
	A_1	A_2	...	A_j
1. Дохід від реалізації готової продукції (D_{70})	D_{70} (A_1)	D_{70} (A_2)	...	D_{70} (A_j)
2. ПДВ (B_{641})	B_{641} (A_1)	B_{641} (A_2)	...	B_{641} (A_j)
3. Собівартість реалізованої готової продукції (B_{90})	B_{90} (A_1)	B_{90} (A_2)	...	B_{90} (A_j)
4. Інші операційні доходи (D_{71})	D_{71} (A_1)	D_{71} (A_2)	...	D_{71} (A_j)
5. Адміністративні витрати (B_{92})	B_{92} (A_1)	B_{92} (A_2)	...	B_{92} (A_j)
6. Витрати на збут (B_{93})	B_{93} (A_1)	B_{93} (A_2)	...	B_{93} (A_j)
7. Інші операційні витрати (B_{94})	B_{94} (A_1)	B_{94} (A_2)	...	B_{94} (A_j)
8. Фінансовий результат від операційної діяльності (відповідає зарубіжному показнику ЕВІТ) (п.1-п.2- п.3+п.4-п.5-п.6-п.7)	ΦP_{11}	ΦP_{22}	...	ΦP_{jj}

Для забезпечення прийняття рішення про масштаби діяльності, що максимізують фінансовий результат від операційної діяльності, рекомендуємо застосовувати платіжну матрицю такого формату (табл. 2), де ΦP_{ij} – очікувані фінансові результати за кожним варіантом обсягів виробництва (A_j) та реалізації (E_j) готової продукції.

Таблиця 2

**Платіжна матриця в бухгалтерському аналізі
для забезпечення прийняття підприємницьких рішень**

Альтернативи обсягів реалізації, од. (не контролюються ОПР)	Ймовірність попиту ($\sum$ в межах 1)	Альтернативи обсягів виробництва, од. (контролюються ОПР)			
		A_1	A_2	...	A_j
E_1	w_1	ΦP_{11}	ΦP_{12}	...	ΦP_{1j}
E_2	w_2	ΦP_{21}	ΦP_{22}	...	ΦP_{2j}
...	...	...	...	...	...
E_i	w_i	ΦP_{i1}	ΦP_{i2}	...	ΦP_{ij}
Очікуване значення альтернативи – $EV(A_j)$		$EV(A_1)$	$EV(A_2)$	...	$EV(A_j)$
Висновки: найкраща альтернатива відповідає найвищому очікуваному значенню фінансового результату					

Зауважимо, що заповнення таблиці платіжної матриці має свої особливості. Зокрема, альтернативні обсяги виробництва та реалізації продукції розміщуються в порядку зростання від найменшого (A_1, E_1) до найбільшого (A_j, E_j). У разі співпадання обсягів попиту (можливої реалізації) та обсягів виробництва, значення у клітині матриці на їх перетині дорівнює показнику фінансового результату із аналітичної довідки (сіре поле). За найменшою альтернативою обсягів виробництва (A_1) усі наступні елементи цього стовпчика матимуть однакове значення фінансового результату (ΦP_{11}), оскільки незалежно від розмірів попиту підприємство не може реалізувати продукції більше, ніж виготовлено. За аналогією, в разі перевищення реалізації над виробництвом, заповнюються клітини інших стовпців. Для заповнення клітин платіжної матриці, що залишилися пустими, використовується інформація з аналітичної довідки про доходи та ПДВ – за альтернативою обсягу реалізації (E_j) та про собівартість реалізованої продукції – за альтернативою обсягу виробництва (A_j). Наприклад, при комбінації альтернатив (A_2, E_1) фінансовий результат для клітини ΦP_{12} визначаємо як $D_{70}(A_1) - B_{641}(A_1) - B_{90}(A_2) + D_{71}(A_2) - B_{92}(A_2) - B_{93}(A_2) - B_{94}(A_2)$.

Також, як видно з табл. 2, для застосування платіжної матриці в бухгалтерському аналізі рекомендуємо враховувати ймовірність попиту на продукцію підприємства у межах від 1 до 0. Вибір її значення здійснюється маркетологом та спирається на минулі тенденції або його суб'єктивну оцінку, що виходить з досвіду дій в подібних ситуаціях. Доречно додати, якщо ймовірність не буде прийнято до уваги, рішення завжди буде прийматися в напрямку найоптимістичніших наслідків. Відзначимо, що ймовірність прямо впливає на визначення очікуваного значення фінансового результату за альтернативою (*Expected Value, EV*), що є центральною концепцією платіжної матриці. Очікуване значення фінансового результату за окремою

альтернативою обсягу виробництва ($EV(A_j)$) – це сума можливих значень фінансових результатів (ΦP_{ij}) за альтернативою у платіжній матриці, зважених на відповідні ймовірності обсягів попиту (w_n) (формула 2).

$$EV(A_j) = \sum \Phi P_{ij} \times w_n \quad (2)$$

Визначивши на основі формули 2 очікуване значення фінансового результату за кожною альтернативою $EV(A_j)$ і записавши результати у відповідні клітини матриці, бухгалтерський аналітик здійснює вибір кращої альтернативи. Відзначимо, що зазвичай на практиці обирається найвище очікуване значення фінансового результату за показником $EV(A_j)$. Зауважимо, що такий підхід повністю відповідає вибору найкращої альтернативи для прийняття рішення в умовах невизначеності за критерієм Байєса.

Література:

1. Loomba N. Paul. Management: A Quantitative Perspective / N. Paul Loomba. – New York: Macmillan, 1978. – 594 p.

**Поліщук В. Л., старший викладач кафедри,
Національний університет водного господарства
та природокористування
м. Рівне, Україна**

УПРАВЛІННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Останнім часом спостерігається зростання інтересу підприємств до проблеми формування і управління наявними у них нематеріальними активами (НМА). Це пояснюється загальними тенденціями світового економічного розвитку: посиленням конкурентної боротьби, інтернаціоналізацією фінансових ринків, за лідерство в умовах глобалізації, розширенням сфери послуг, прискоренням і ускладненням науково-технічного розвитку.

Питання розвитку управління нематеріальними активами, методики та організації оцінки активів розглянуто в працях вчених, зокрема: О.С. Бородин, Ф.Ф. Бутинця, С.Ф. Голова, З.В. Задорожного, Н. Іванченко, Я.К. Крупки, М.В. Кужельного, В.О. Ластовицького, Н. Слободянюка [1], Д.С. Тарасюк [2] та інших.

Серед зарубіжних авторів можна виділити роботу Б. Лева [3], який провів комплексне наукове дослідження, присвячене вивченню характеру та впливу нематеріальних активів.

Проте, незважаючи на значну кількість публікацій з даної проблематики багато її аспектів залишаються мало розкритими та дискусійними і потребують подальших розробок. Зокрема, потребують належного наукового обґрунтування етапи управління нематеріальними активами підприємств.

Управління нематеріальними активами є процесом ухвалення рішень із створення, формування і введення їх в комерційний оборот в умовах ринкової конкуренції з метою отримання максимального прибутку.